

ŠIAULIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS

PRIKLAUSOMYBĖS NUO ALKOHOLIO IR KITŲ PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO: ŠIAULIŲ RAJONO APŽVALGA

Parengė visuomenės sveikatos specialistė, vykdanči
visuomenės sveikatos stebėseną, Raminta Maciūnaitė

Kuršėnai, 2020

TURINYS

ĮVADAS	3
I. PRIKLAUSOMYBĖ NUO AKLOHOLIO VARTOJIMO: MIRTINGUMAS IR SERGAMUMAS	4
1.1. Mirtingumas dėl alkoholio vartojimo	4
1.2. Sergamumas su alkoholio vartojimu susijusiomis ligomis.....	6
II. PRIKLAUSOMYBĖ NUO PSICHOAKTYVIŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO: MIRTINGUMAS BEI SERGAMUMAS	9
2.1. Mirtingumas dėl psichoaktyvių medžiagų vartojimo	9
2.2. Sergamumas su psichoaktyvių medžiagų vartojimu susijusiomis ligomis	10
KUR KREIPTIS, JEI VAIKAS VARTOJA ALKOHOLĮ BEI KITAS PSICHOAKTYVIĄSIAS MEDŽIAGAS?	13
PRIKLAUSOMYBĖS KONSULTANTO PASLAUGOS ŠIAULIŲ RAJONE	14

ĮVADAS

Kas yra priklausomybė nuo psichoaktyviųjų medžiagų? Priklausomybė gali būti psichologinė ir fizinė. Psichologinė priklausomybė – tai liguistas potraukis nuolat vartoti psichoaktyviasias medžiagas maloniems pojūčiams pasiekti. Fizinė priklausomybė – viso organizmo funkcinės veiklos pakitimas, pasireiškiantis ryškiais psichikos ir fiziniais sutrikimais staiga nustojus vartoti psichoaktyviasias medžiagas.

Psichoaktyviosios medžiagos – medžiagos, sukeliančios psichikos ir elgesio sutrikimus. Šiai grupei yra priskiriama narkotinės, psichotropinės medžiagos, alkoholis, nikotinas, kofeinas, raminamieji ir migdomieji vaistai.

Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija yra itin svarbi, nes šios medžiagos sukelia tiek priklausomybę, tiek fizines ir psichines ligas, socialines problemas, padidina sužalojimų riziką.

Alkoholis sukelia priklausomybę bei apie 60 skirtingų ligų ir sutrikimų, įskaitant sužeidimus, psichikos ir elgesio sutrikimus, skrandžio ir žarnyno veiklos sutrikimus, vėžį, širdies ligas, imunologinius sutrikimus, plaučių ligas, skeleto ir raumenų ligas, reprodukcinis sutrikimus, prenatalinius pakitimus, įskaitant padidėjusią priešlaikinio gimdymo riziką ir mažą svorį gimimo metu. Intensyvaus gėrimo epizodų dažnis ir jų metu išgeriamo alkoholio kiekis turi didelės įtakos traumų ir tam tikrų širdies ir kraujagyslių ligų (vainikinių širdies arterijų ligos ir insulto) rizikai.

Narkotikų vartojimas lemia nelaimingus atsitikimus, neišgydomus smegenų pažeidimus, protinių galių nusilpimą bei psichikos ligas, įvairius organizmo funkcijų sutrikimus

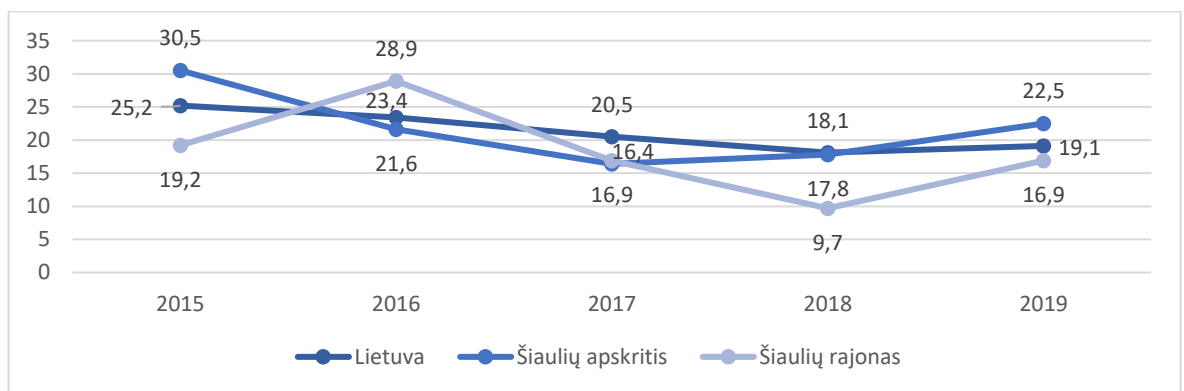
I. PRIKLAUSOMYBĖ NUO AKLOHOLIO VARTOJIMO: MIRTINGUMAS IR SERGAMUMAS

Pasaulinės sveikatos organizacijos (PSO) duomenimis, Europoje alkoholio suvartojama daugiausia, o Lietuva pirmauja pagal suvartojamą alkoholio kiekį tūkstančiui gyventojų. Besaikis alkoholio vartojimas skatina priklausomybės nuo alkoholio išsivystymą, sukelia neigiamas ilgalaikes pasekmes sveikatai, atsiranda daug socialinių problemų, ypač kenčia tokio žmogaus artimieji.

Priklausomybė nuo alkoholio – tai lėtinė liga, kuriai būdinga dažni atkryčiai, progresuojantis ligos blogėjimas, greta besivystantys psichikos ir neurologiniai sutrikimai bei somatinės komplikacijos, tokios kaip kepenų cirozė, širdies ir kraujagyslių ligos, vėžys.

1.1. Mirtingumas dėl alkoholio vartojimo

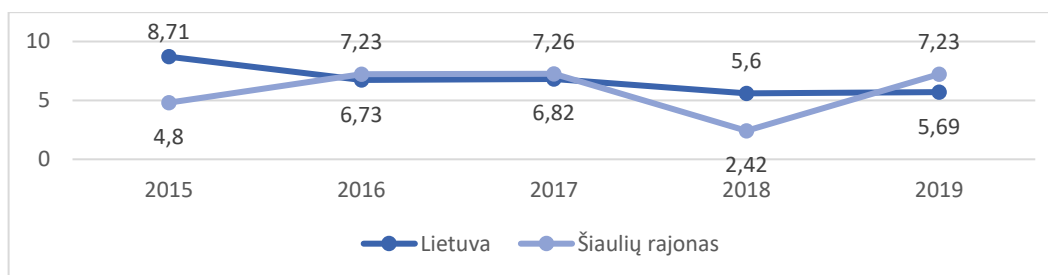
2019 m. Lietuvoje dėl alkoholio vartojimo mirė 534 asmenys, t. y. 27 asmenimis daugiau nei 2018 m. (mirtingumo rodiklis – 18,5/100 000 gyv.). Šiaulių apskrityje 2019 m. dėl alkoholio vartojimo mirė 59 asmenys, t. y. 12 asmenų daugiau nei 2018 m. (mirtingumo rodiklis 22,5/100 000 gyv.). Šiaulių rajono savivaldybėje 2019 m. dėl alkoholio vartojimo mirė 7 asmenys (2 moterys ir 5 vyrai), t. y. 3 asmenimis daugiau nei 2018 m. (mirtingumo rodiklis – 16,9/100 000 gyv.). 2015-2018 m. laikotarpiu buvo galima įžvelgti mirtingumo nuo alkoholio lemtų priežasčių mažėjimą, tačiau 2019 m. šis rodiklis pakilo tiek Šiaulių rajone bei apskrityje, tiek Lietuvoje (žr. 1 pav.).

1 pav. Mirtingumas nuo alkoholio lemtų priežasčių (E24.4, F10, G31.2, G40.5, G62.1, G72.1, I42.6, K29.2, K70, K85.2, K86.0, P04.3, X45, X65, Y15) 2015-2019 m. 100 000 gyv. Šaltinis – Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos Sveikatos rodiklių duomenų bazė

Atsitiktinio apsinuodijimo alkoholiu 2019 m. Šiaulių rajono rodiklis 1,3 karto didesnis nei Lietuvos rodiklis (žr. 2 pav.) Lietuvoje pastebima mirtingumo dėl atsitiktinio apsinuodijimo alkoholiu mažėjimo tendencija. Šiaulių rajone tendencijos nepastebimos.

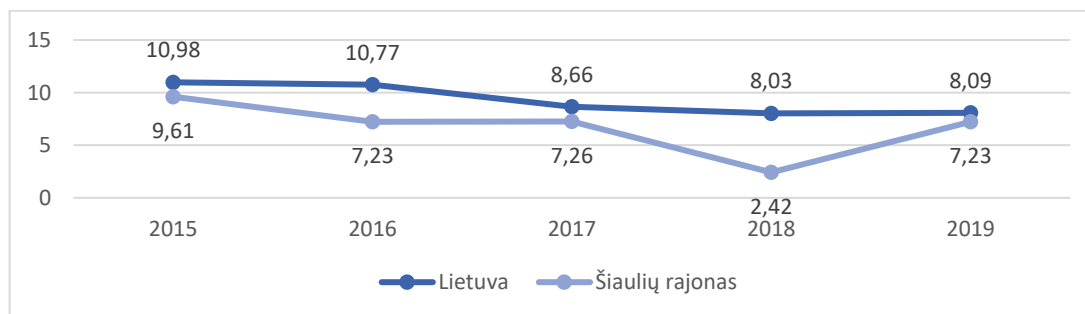
2019 m. Šiaulių rajone dėl atsitiktinio apsinuodijimo alkoholiu mirė trys asmenys (1 moteris ir 2 vyrai). Per penkerių metų laikotarpį nuo atsitiktinio apsinuodijimo alkoholiu Šiaulių rajone mirė 12 asmenų.

2 pav. **Mirtingumas dėl atsitiktinio apsinuodijimo alkoholiu (X45) 2015-2019 m. 100 000 gyv.** Šaltinis – Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos Sveikatos rodiklių duomenų bazė

Nuo alkoholinės kepenų ligos 2019 m. Šiaulių rajone mirė taip pat 3 asmenys (1 moteris ir 2 vyrai). Per penkerių metų laikotarpį nuo alkoholinės kepenų ligos Šiaulių rajone mirė 14 asmenų.

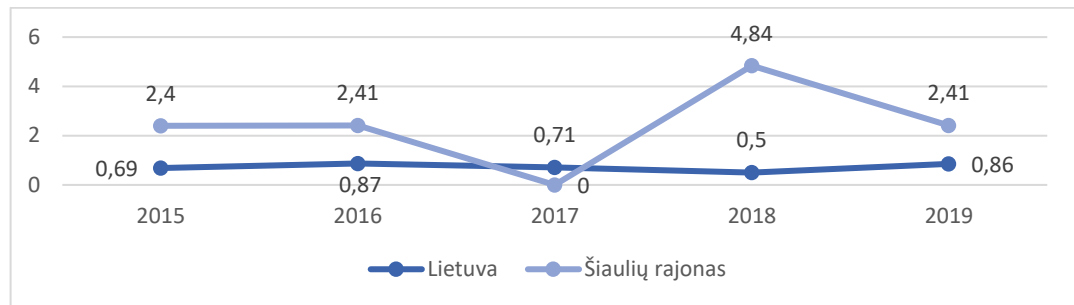
Šiaulių rajono mirtingumo nuo alkoholinės kepenų ligos rodiklis penkerių metų laikotarpiu visada buvo mažesnis nei Lietuvos (žr. 3 pav.). Lietuvoje stebima mirtingumo nuo alkoholinės kepenų ligos tendencija, tačiau Šiaulių rajone tokia tendencija nematoma.

3 pav. **Mirtingumas nuo alkoholinės kepenų ligos (K70) 2015-2019 m. 100 000 gyv.** Šaltinis – Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos Sveikatos rodiklių duomenų bazė

Dar vienas vyras 2019 m. Šiaulių rajone mirė nuo psichikos ir elgesio sutrikimų dėl alkoholio vartojimo. Dėl šios priežasties per penkerius metus Šiaulių rajone mirė 5 asmenys.

Šiaulių rajono mirtingumo nuo psichikos ir elgesio sutrikimų dėl alkoholio vartojimo rodiklis per penkerius metus visada buvo didesnis nei Lietuvos rodiklis, išskyrus 2017 m. kai Šiaulių rajone dėl šios priežasties nemirė nei vienas asmuo (žr. 4 pav.). Nei Lietuvoje, nei Šiaulių rajone mirtingumo mažėjimo dėl šios priežasties tendencija nėra pastebima.

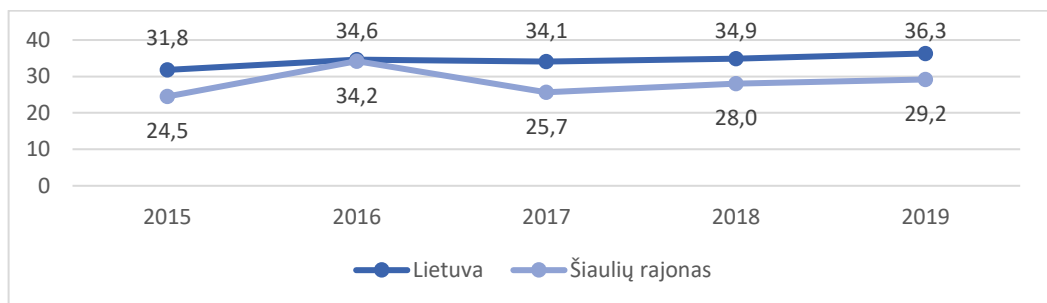

4 pav. **Mirtingumas nuo psichikos ir elgesio sutrikimų dėl alkoholio vartojimo (F10) 2015-2019 m. 100 000 gyv.** Šaltinis – Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos Sveikatos rodiklių duomenų bazė

1.2. Sergamumas su alkoholio vartojimu susijusiomis ligomis

2019 m. Šiaulių rajone buvo 252 asmenys (60 moterų ir 192 vyrai), sergantys psichikos ligomis vartojant alkoholį. Per penkerių metų laikotarpį Šiaulių rajone buvo 1310 asmenų, sergančių psichikos ligomis vartojant alkoholį.

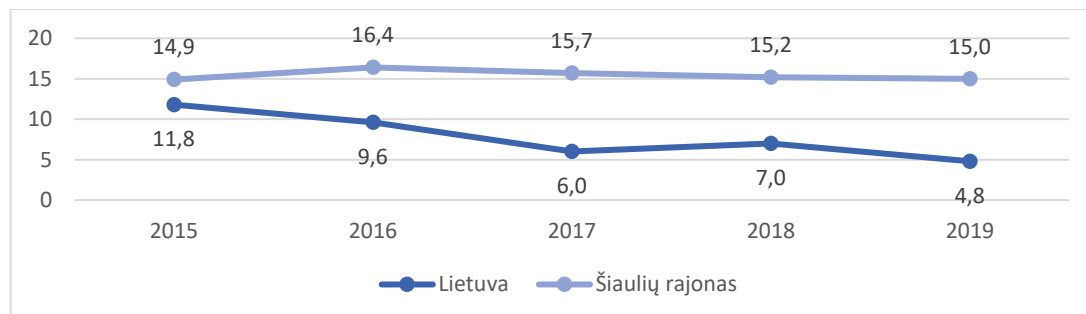
Šiaulių rajono sergamumo psichikos ligomis vartojant alkoholį rodiklis 2015-2019 m. laikotarpiu buvo visada mažesnis už Lietuvos rodiklį. Tiek Lietuvoje, tiek Šiaulių rajone galima pastebėti sergamumo psichikos ligomis vartojant alkoholį didėjimą (žr. 5 pav.)

5 pav. **Sergamumas psichikos ligomis vartojant alkoholį (F10) 2015-2019 m. 10 000 gyv.** Šaltinis – Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos Sveikatos rodiklių duomenų bazė

Alkoholine intoksikacija 2019 m. Šiaulių rajone sirgo 20 asmenų. Nuo 2015 m. iki 2019 m. šia liga Šiaulių rajone iš viso sirgo 163 asmenys.

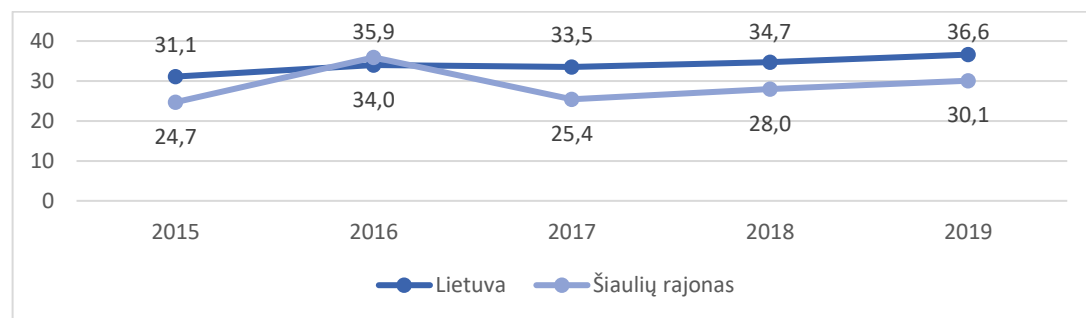
Šiaulių rajono sergamumo alkoholine intoksikacija rodiklis 2019 m. buvo 3 kartus didesnis nei Lietuvos rodiklis (žr. 6 pav.). Tiek Lietuvoje, tiek Šiaulių rajone matoma sergamumo alkoholine intoksikacija mažėjimo tendencija.

6 pav. **Sergamumas alkoholine intoksikacija (F10.0) 2015-2019 m. 10 000 gyv.** Šaltinis – Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos Sveikatos rodiklių duomenų bazė

Alkoholine priklausomybe 2019 m. Šiaulių rajone sirgo 125 asmenys. Nuo 2015 m. iki 2019 m. šia liga Šiaulių rajone iš viso sirgo net 598 asmenys.

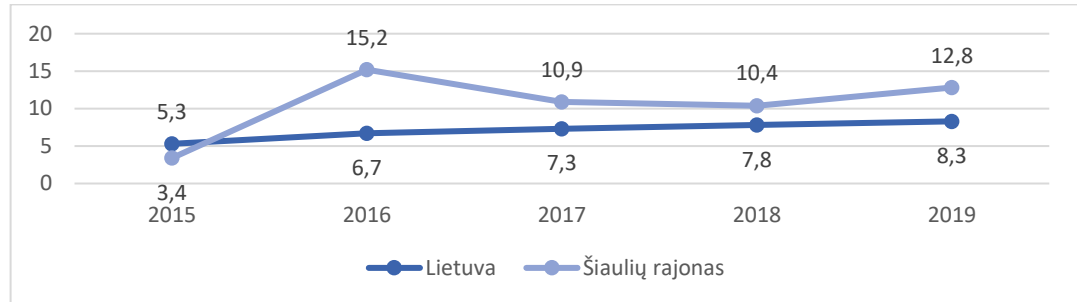
Šiaulių rajono sergamumo alkoholine priklausomybe rodiklis 2019 m. buvo 1,2 karto mažesnis nei Lietuvos rodiklis (žr. 7 pav.). Tiek Lietuvoje, tiek Šiaulių rajone matoma sergamumo alkoholine priklausomybe didėjimo tendencija.

7 pav. **Sergamumas alkoholine priklausomybe (F10.0-F10.3) 2015-2019 m. 10 000 gyv.** Šaltinis – Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos Sveikatos rodiklių duomenų bazė

Sergamumo lėtiniu alkoholizmu Šiaulių rajono 2019 m. rodiklis buvo 1,5 karto didesnis už Lietuvos rodiklį. Tiek Lietuvoje, tiek Šiaulių rajone matoma sergamumo alkoholine priklausomybe didėjimo tendencija (žr. 8 pav.).

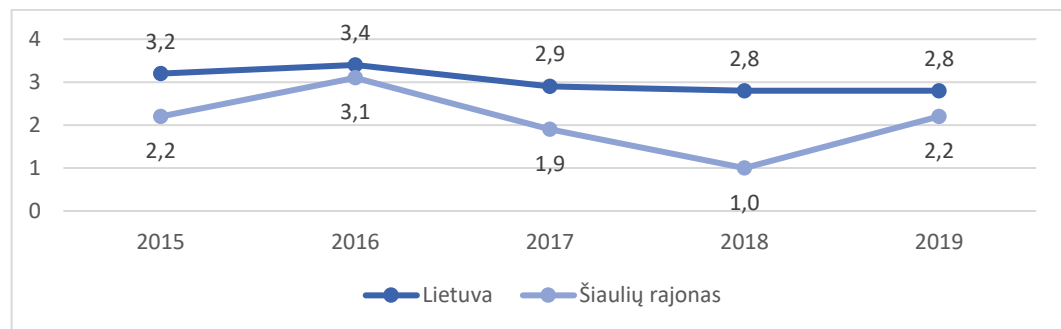
Lėtiniu alkoholizmu 2019 m. Šiaulių rajone sirgo 53 asmenys. Nuo 2015 m. iki 2019 m. šia liga Šiaulių rajone sirgo iš viso 218 asmenų.

8 pav. Sergamumas lėtiniu alkoholizmu (F10.2) 2015-2019 m. 10 000 gyv. Šaltinis – Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos Sveikatos rodiklių duomenų bazė

Alkoholinėmis psichozėmis 2019 m. Šiaulių rajone sirgo 9 asmenys. Nuo 2015 m. iki 2019 m. šia liga Šiaulių rajone sirgo iš viso 43 asmenys.

Nuo 2015 m. iki 2019 m. Šiaulių rajono sergamumo alkoholinėmis psichozėmis rodiklis visada buvo mažesnis už Lietuvos rodiklį (žr. 9 pav.). Lietuvoje nuo 2016 m. pastebima sergamumo alkoholine priklausomybe mažėjimo tendencija. Šiaulių rajone ši tendencija buvo stebima nuo 2016 m. iki 2018 m., tačiau 2019 m. sergamumo alkoholinėmis psichozėmis rodiklis vėl padidėjo.

9 pav. Sergamumas alkoholinėmis psichozėmis (F10.4-F10.7) 2015-2019 m. 10 000 gyv. Šaltinis – Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos Sveikatos rodiklių duomenų bazė

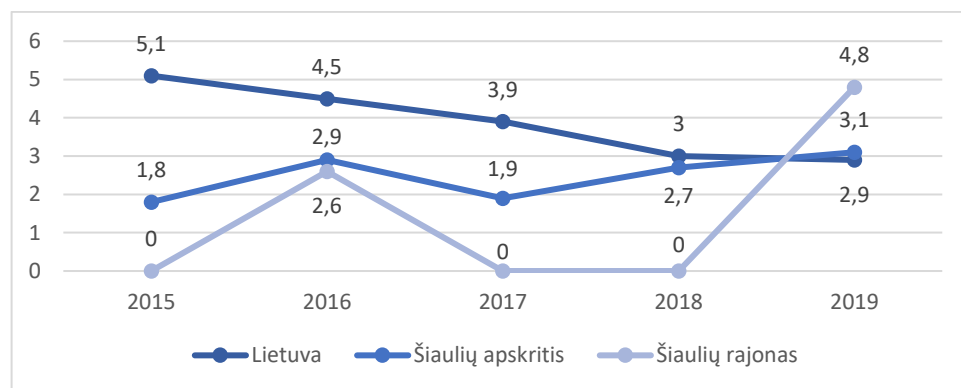
II. PRIKLAUSOMYBĖ NUO PSICHOAKTYVIŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO: MIRTINGUMAS BEI SERGAMUMAS

Priklausomybė nuo narkotinių medžiagų jau keletą dešimtmečių yra sparčiai plintantis bei rimtą visuomenės susirūpinimą keliantis reiškinys.

Narkotikai – tai natūralios ir sintetinės cheminės medžiagos, veikiančios žmogaus psichiką ir, jei jomis piktnaudžiaujama, sukeliančios sunkų sveikatos sutrikimą, kuris pasireiškia psichologine ir fizine priklausomybe.

2.1. Mirtingumas dėl psichoaktyvių medžiagų vartojimo

2019 m. Lietuvoje dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo mirė 81 asmuo, t. y. 2 asmenimis mažiau nei 2018 m. (mirtingumo rodiklis – 2,9/100 000 gyv.) (žr. 10 pav.). 2019 m. Šiaulių apskrityje dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo mirė 8 asmenys, t. y. 1 asmenimi mažiau nei 2018 m. (mirtingumo rodiklis – 2,7/100 000 gyv.). Šiaulių rajono savivaldybėje 2019 m. dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo mirė 2 asmenys. Ankstesniais metais (2017 m. ir 2018 m.) mirusiųjų Šiaulių rajone dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo nebuvo. Lietuvoje 2015-2019 m. laikotarpiu matoma mirtingumo dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo mažėjimo tendencija.

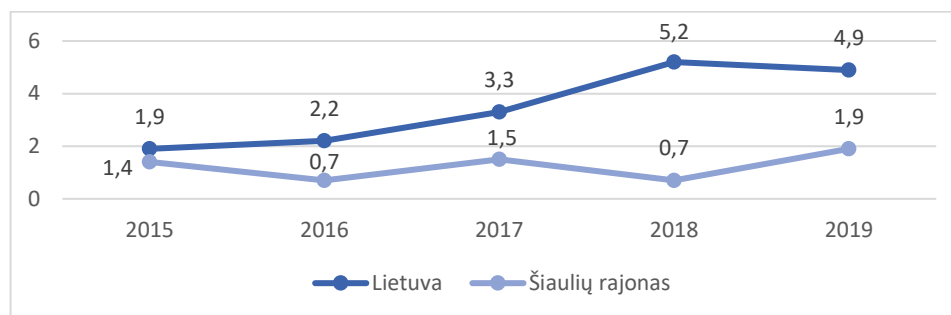

10 pav. Mirtingumas dėl priešasčių, susijusių su narkotikų vartojimu (F11, F12, F14, F15, F16, F19, X41, X42, X61, X62, Y11, Y12) 100 000 gyv. Šaltinis – Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos Sveikatos rodiklių duomenų bazė

2019 m. Šiaulių rajone dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu mirė dvi moterys. Abi moterys mirė dėl apsinuodijimo antiepilepsiniais, raminamaisiais ir migdomaisiais, antiparkinsoniniais ir psichotropiniais vaistais bei jų poveikiu (X41, Y11). Šiaulių apskrityje nuo šių priežasčių (X41 ir Y11) kasmet miršta nuo 0 iki 4 asmenų, o Lietuvoje nuo 17 iki 28 asmenų per metus.

2.2. Sergamumas su psichoaktyvių medžiagų vartojimu susijusiomis ligomis

2019 m. Lietuvoje buvo 3278 asmenys (1514 moterų ir 1764 vyrai), sergantys psichikos ligomis vartojant psichoaktyvias medžiagas. 2019 m. Šiaulių rajone buvo 18 asmenų (4 moterys ir 14 vyrų), sergančių psichikos ligomis vartojant psichoaktyvias medžiagas. Per penkerių metų laikotarpį Šiaulių rajone buvo 67 asmenys, sergančių psichikos ligomis vartojant psichoaktyvias medžiagas.

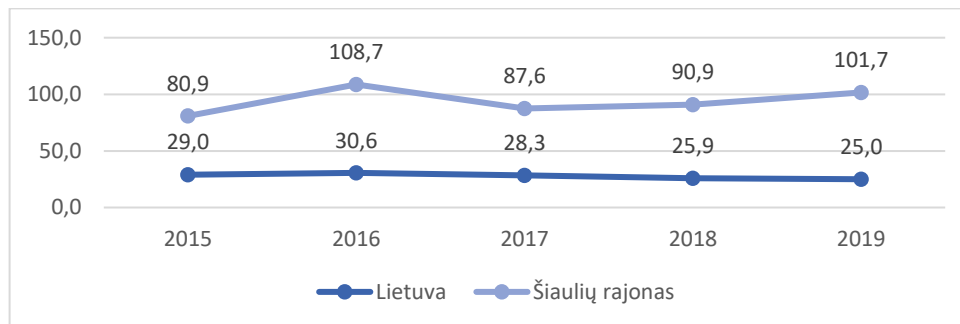
11 pav. Sergamumas psichikos ligomis vartojant psichoaktyvias medžiagas (F11-F19) 10 000 gyv.
Šaltinis – Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos Sveikatos rodiklių duomenų bazė

Šiaulių rajono sergamumo psichikos ligomis vartojant narkotikus rodiklis 2015-2019 m. laikotarpiu buvo visada mažesnis už Lietuvos rodiklį. Tiek Lietuvoje, tiek Šiaulių rajone galima pastebėti sergamumo psichikos ligomis vartojant psichoaktyvias medžiagas didėjimą (žr. 11 pav.).

2019 m. Lietuvoje buvo 9847 asmenys (3741 moteris ir 6106 vyrai), sergantys apsinuodijimu narkotikais. 2019 m. Šiaulių rajone buvo 467 asmenys (114 moterų ir 353 vyrai), sergantys apsinuodijimu narkotikais. Per penkerių metų laikotarpį Šiaulių rajone buvo 2182 asmenys, sergantys apsinuodijimu narkotikais.

Šiaulių rajono sergamumo apsinuodijimu narkotikais rodiklis 2015-2019 m. laikotarpiu buvo visada didesnis už Lietuvos rodiklį (žr. 12 pav.). Lietuvoje nuo 2015 m. matoma sergamumo

apsinuodijimo narkotikais mažėjimo tendencija. Šiaulių rajone nuo 2017 m. pastebima sergamumo apsinuodijimo narkotikais didėjimo tendencija.

12 pav. **Sergamumas apsinuodijimu narkotikais (T36-T65) 10 000 gyv.** Šaltinis – Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, Lietuvos Sveikatos rodiklių duomenų bazė

APIBENDRINIMAS

- 2015-2018 m. laikotarpiu tiek Šiaulių rajone, tiek Lietuvoje buvo matomas mirtingumo nuo alkoholio lemtų priežasčių mažėjimas, tačiau 2019 m. šis rodiklis vėl padidėjo.
- Atsitiktinio apsinuodijimo alkoholiu 2019 m. Šiaulių rajono rodiklis 1,3 karto didesnis nei Lietuvos rodiklis.
- Šiaulių rajono mirtingumo nuo alkoholinės kepenų ligos rodiklis 2015-2019 m. laikotarpiu buvo mažesnis nei Lietuvos.
- Šiaulių rajono mirtingumo nuo psichikos ir elgesio sutrikimų dėl alkoholio vartojimo rodiklis 2015-2019 m. laikotarpiu buvo didesnis nei Lietuvos rodiklis, išskyrus 2017 m. kai Šiaulių rajone dėl šios priežasties nemirė nei vienas asmuo.
- Šiaulių rajono sergamumo psichikos ligomis vartojant alkoholį rodiklis 2015-2019 m. laikotarpiu buvo visada mažesnis už Lietuvos rodiklį. Tiek Lietuvoje, tiek Šiaulių rajone galima pastebėti sergamumo psichikos ligomis vartojant alkoholį didėjimą.
- Šiaulių rajono sergamumo psichikos ligomis vartojant narkotikus rodiklis 2015-2019 m. laikotarpiu buvo visada mažesnis už Lietuvos rodiklį. Tiek Lietuvoje, tiek Šiaulių rajone galima pastebėti sergamumo psichikos ligomis vartojant psichoaktyvias medžiagas didėjimą

KUR KREIPTIS, JEI VAIKAS VARTOJA ALKOHOLĮ BEI KITAS PSICHOAKTYVIAŠIAS MEDŽIAGAS?

PASLAUGOS TEIKĖJAS	PASLAUGOS	KONTAKTAI
Šiaulių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras	Ankstyvosios intervencijos programa* Psichologo konsultacijos tėvams ir vaikams	V. Dambrausko g. 17-2, Kuršėnai, Šiaulių r. sav. Tel. (8 683) 27615 El. p. vsb.siauliuraj@gmail.com
VŠĮ Šiaulių rajono pirminės sveikatos priežiūros centras	Psichiatro konsultacijos tėvams ir vaikams Psichologo konsultacijos tėvams ir vaikams	J. Basanavičiaus g. 6, Kuršėnai, Šiaulių r. sav. Tel. (8 415) 82643 El. p. info@siauliurpspc.lt
Šiaulių rajono švietimo pagalbos tarnyba	Psichologo konsultacijos tėvams ir vaikams	Dambrausko g. 17-2, Kuršėnai, Šiaulių r. sav. Tel. (8 415) 80813 El. p. svietimopagalba@siauliuraj.lt
VŠĮ Respublikinės Šiaulių ligoninės Moters ir vaiko klinika	Psichiatro konsultacijos	Architektų g. 77, Šiaulių m. Tel. (8 415) 52305 El. p. info@siauliuligonine.lt
<i>Tėvai / globėjai įtarę, kad vaikas vartoja psichoaktyvias medžiagas, gali kreiptis pagalbos į ugdymo įstaigoje dirbančius pedagogus, socialinius pedagogus, psichologus, visuomenės sveikatos priežiūros specialistus.</i>		

**Pastaba. Ankstyvosios intervencijos programa yra pagalbos priemonė, skirta eksperimentuojantiems ar nereguliariai vartojantiems psichoaktyvias medžiagas (išskyrus tabaką) jaunuoliams nuo 14 iki 21m.*

PRIKLAUSOMYBĖS KONSULTANTO PASLAUGOS ŠIAULIŲ RAJONE

Priklausomybės konsultanto paslaugomis gali naudotis visi Šiaulių rajono gyventojai, kurie patys ar kurių šeimos nariai kenčia dėl priklausomybės nuo alkoholio.

Konsultanto paslaugomis galima naudotis be jokio gydytojo siuntimo, laikomasi anonimiškumo ir konfidencialumo, tai yra, nebus fiksuojami jokie besikreipiančio asmens duomenys.

Vykdomose konsultacijose dirba konsultantas, parengtas pagal Europos valstybių akredituotų agentūrų mokslinę metodiką.

Priklausomybės konsultantas, atsižvelgdamas į besikreipiančio žmogaus situaciją, gali pasiūlyti konkrečiai jam aktualias paslaugas – nuo patarimų ir informacijos suteikimo iki trumpųjų intervencijų, stebėsenos, palaikymo sveikstant.

Pagalba *anonimiška* ir *nemokama*, registruojantis pakaks tik Jūsų vardo.

<i>Konsultacijos Kuršėnuose</i>		
Darbo dienomis (nuo pirmadienio iki penktadienio) 12:00 – 13:00 val.	Priklausomybės konsultantė Birutė 8 629 74704	Basanavičiaus g. 7, Kuršėnai (Šiaulių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras)

<i>Konsultacijos Kairiuose</i>		
Darbo dienomis (nuo pirmadienio iki ketvirtadienio) 18:00 – 19:00 val.	Priklausomybės konsultantė Birutė 8 629 74704	Plento g. 2, Kairiai (Kairių seniūnija)
Penktadieniais 17:00-18:00 val.		

<i>Konsultacijos Gruzdžiuose</i>		
Pirmadieniais ir ketvirtadieniais 18:00-19:00 val.	Priklausomybės konsultantė Edita 8 611 19679	Dr. J. Šliūpo g. 2, Gruzdžiai (Gruzdžių seniūnija)

<i>Konsultacijos Šakynoje</i>		
Trečiadieniais 18:00-20:00 val.	Priklausomybės konsultantė Edita 8 611 19679	Šiaulių g. 24, Šakyna (Šiaulių rajono savivaldybės Kultūros centro Šakynos filialas)